

СТОРИНКАМИ ТВОРЧОСТІ

Ольга Нижник продовжує справу своїх батьків – працює в освіті Прикарпаття понад чверть сторіччя. Пройшла шлях від вихователя дитячого навчального закладу, учителя словесності до завідувача лабораторії управління та організації освіти Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, магістра з управління школою.

Відчуває, розуміє і любить Слово. Пише малу прозу. Друкувалася в журналах "Перевал". 2007 року визнана кращим автором видання "Пані Вчителька", тоді вийшла друком її перша книжка "Пломінь згаслої свічі", 2008 – "Такі знайомі незнайомі обличчя", 2009 – "Потрібен час, або Непросто бути жінкою". Ці дві останні книги 2011 року відзначені івано-франківською міською премією імені Івана Франка, а згодом перевидані окремою книжкою "Шкільна палітра, або Таке життя". 2012-го побачила світ ще одна повість авторки – "Рапсодія шкільного дня", а 2013-го – книга "Спокуса вибором"..

Герої творів О. Нижник неодмінно зрілі, самодостатні жінки, неодмінно педагоги, які живуть реальним життям, живуть гордо й мудро, і вчать, плакають Особистість.

Мабуть, завітавши на сторінки "Обрив", ніхто не залишиться байдужим до прочитання пропонованої новели. І тому, що в ній передано трепіт душі жінки, матері, просто людини, котра вболіває за нелегку долю України, що виглядає такою понівеченою сьогодні.

БУВАЮТЬ ТАКІ УРОКИ...

Телевізор таки потрібно вимкнути... А ще радіо теж... чи хоча б звук того приймача принаймні стишити... І вікна затулити, добре, коли б важкими темними шторами, щоб ані голос, ані вигляд з вікна не відволікав... І ноутбук теж слід подалі від очей, аби спокуса до перегляду новин по Інтернету навіть не ворухнулася... Вона ж бо до уроків готується: завтра у неї чотири спарені уроки у 10-А – два з мови, два з літератури. Ось навіть листки приготувала для конспектів, ручку кулькову витягла з пеналу, прямо перед очі поклала підручники-посібники і календарне планування. Завтра орфографія: складні випадки правопису слів іншомовного походження і М. Старицький "Оборона Буші". Теми як теми... І в чому справа? Не до уроків...

Прийти завтра до ліцею, де тебе чекають розумні, допитливі діти, глянути у їх очі, здивовані й перелякані сьогоднішніми подіями, і говорити про канонічні правила орфографії чи сюжетні перипетії літературного тво-

ру, ніби нічого і не трапилося? Ліцеїсти очікують від неї, як і інших своїх наставників, відповіді на жадливі питання сьогодення (чомусь же вони називаються *учителями*, значить, знають більше, розуміють краще, бачать *правильні* відповіді на всі питання, що ставить життя). А якщо не бачать, не чують, не розуміють – то *просто не вчителі*, а так собі, випадкові ремісники, які вивчили правила чи закони, які вміють розв'язати задачу чи написати твір, як уміє, скажімо, гончар виліпити глечика для молока чи складув видути новорічну кульку. Тих глеків для молока, іграшок новорічних – без ліку, крамниці завалені, але чомусь кожна людина шукає *своє*, а ще добре, щоб не просто ремісником, а справжнім майстром створене. Бо зроблене митцем – то не просто гарна річ, то інша, куди краща, сильніша, потужніша енергетика позитиву. А вона – *учитель-майстер* чи просто *ремісник*, нехай у найкращому сенсі того слова? І про що ж завтра вона буде говорити зі своїми доскіп-

ливими, такими різними і такими неординарними учнями?

З усіх каналів телепрограм на вразливу дитячу психіку обвалюється справжня, невидумана кіношниками чи телевізійниками кривава бійня, і та бійня не дець там, дуже далеко – за морями-океанами, а тут, зовсім поряд, у рідному і дорогому Києві, куди вона зі своїми учнями їздили ще два місяці назад, де гуляли вулицями і проспектами, знімкувалися на згадку веселі і щасливі, а зараз там поспиналися на смердючих обгорілих шинах потвори-барикади, і гинуть ті, небайдужі, котрі усвідомили, що справжня воля просто так не дарується. Це постулати історії. Це вона кому про постулати? Собі? Чи тренується до завтрашніх уроків?

Уже вечір завісив темними гардинами вікна. У квартирі тихо, порожньо. Вона та вимкнені засоби масової інформації. Чоловік, правда, телефонував, що затримається допізна, бо після роботи навідається до матері допомогти з крапами, які пост-

ійно чомусь протікають. Хоча, звісно, проблема не у кранах, точніше, не лише у кранах: складно старенькій матері наодинці із самотністю. (Віч-на-віч із самотою моторошно буває усім, напевно...). Син? Хто може знати, де часто-густо бувають сини, коли їм виповниться 20 років? Ось і вона не знає. І не телефонує ні він, син, ні вона, мама... Поза зоною...

Так, її кинуло у вир філософії, а треба думати про уроки, до яких вона не може ніяк підготуватися, тому що... Бо так...

Тишу раптово розірвав телефонний дзвінок.

– Привіт! Чим займаєшся? Говорити зручно? – безколірний голос подруги. А що дивуватися, коли довкола така невизначеність, така безвихідь...

– Привіт! Говорити можу, і навіть рада спілкуванню: моїх удома немає, тож я шукаю, чим би зайнятися; що з огляду на останні події, ніяк не зоставлю себе конспекти на завтра написати. Окрім теми – жодного слова, – майже проспівала, хоча теж не дуже радісно.

– Увімкни телевізор – позбудешся відчуття неприкаяності.

– Ні-за-що. Я переситилася негативною інформацією, просто несила сприймати ті жахи...

– І що ти думаєш про все це?

– Я не думаю, я просто банально боюся...

Подруга різко перебила:

– Страх – один із смертних гріхів.

Тут не боїться, тут щось робити потрібно. Тільки що? Ще не так давно вітали Помаранчеву революцію, що з того вийшло? Пшик? І знову діти пішли на барикади, а батьки... придумують назви... патріотизму і ще... бояться за дітей, звісно...

– Це ти про що? Щось ніяк не можу втямити, куди ти хилиш? І про патріотизм не потрібно, я сьогодні на мітингу наслухалася, та й усі канали тільки про патріотизм говорять, але, мушу сказати... не переконливо якось. І знаєш, мені дітей шкода, тих, котрі у такий холод на майдані стоять... А ще, не повіриш... Мені жаль матерів... тих курсантів із міліцейської академії... Ти бачила перелякані вирази облич тих хлопців, котрих щитом поставили перед протестувальників, а ті в них камінням шпурляють?

Можеш мені сказати, що їхні матері відчувають, коли з вечірніх новин цю телекартинку бачать?

– Ось і маєш про що говорити зі своїми учнями...

– А програму хто виконуватиме?

– Я тебе благаю! В країні – хаос! А вона про програму Табачника...

– До чого тут Табачник? Батьки дітей посилають до ліцею вчитися, а не політінформаціями займатися.

– Ну-ну, як знаєш. Я ж зателефонувала чого... Їду до Києва на вихідні, на майдан... Колись був відпочинковий тур, тепер – політичний... таке життя... Нас кілька чоловік збралося. Поїдеш з нами? Чи тебе теж поразив вірус диванного патріотизму? – майже глузливо завершила свій спіч.

– На вихідні?..

– Так, виїжджаємо в п'ятницю до Києва, а в неділю повернемося назад... То що? Їдеш? Не їдеш? Кажі щось!

– Їду! Звісно, поїду і ти про це знала, ще коли мій номер набирала. Чи ні? І ще. Я тобі дякую, бо уже майже придумала, що завтра буду робити на уроках.

– Я й не сумнівалася. З мудрим по-мудрому, – іронічно, безапеляційно... Може, так було і потрібно?

А на ранок – дзвінок, і вона у класі, біля учительського столу – підтягнута, урівноважена, рішуча. Перед нею – діти, і вона не може дозволити собі розслабитися – учителька!

– Доброго дня! Прощу сідати, – звично, спокійно, упевнено.

Обвела поглядом шістнадцять підлітків, котрі напружено спостерігали за її поведінкою. Розуміла їх, але виду не подала.

– Усі є, дякувати Богові, усі здорові. Що ж починаємо. Тема уроку: *Складні випадки правопису слів іншомовного походження*. Прощу записати в зошитах.

Звично, як завше, оголосила і повернулася до дошки, щоб записати тему уроку. І спиною, потилицею відчула атмосферу класу – невдоволення наростало хвилею несміливих, стишених реплік. Проте пересилила себе, не повернулася і таки записала те, що мала записати, лиш потім обернулася до класу і ніби дуже здивовано запитала:

– Не зрозуміла вашої реакції на тему уроку.

– Ви справді вважаєте, що ми зараз повинні займатися граматиною? – різко майже вигукнув Назар, невисокого зросту, дуже вродливий юнак, зовнішність якого, на жаль, не завжди відповідала його вчинкам.

– Сміливе, цікаве твердження, а чим саме викликано? – дуже постаралась не порушити рівноваги.

– У той час, коли у Києві студенти на барикадах, коли снайпери стріляють у неозброєних людей, коли... а ми... – продовжив юнак, але вже не дуже впевнено. (Хотіла б вірити, що правдиво говорив. Так казав, як відчував, від широкого серця, а не просто, щоб зірвати урок)...

– Ще хтось так думає, як Назар? – обвела поглядом клас і зупинилася очима на Романові, котрий підвівся на свій майже двометровий зріст:

– Олено Олегівно, ви не ображайтеся, але дійсно, воно якось не дуже... говорити про одне, а думати про геть інше.

– А що ви думаєте про події на Майдані? – раптом несміливо, тихо подав голос за другою партою Юрій, спокійний, завжди урівноважений юнак, котрий жахливо писав письмові роботи з мови, але добре знався на історії України, і тому вона часто на своїх уроках для ілюстрації мовних чи літературних явищ прибігала до Юркових знань історичних фактів.

– Мабуть, вам офіційно забороняють висловлювати свою точку зору, бо ж потрібно дати негативну оцінку діям влади? Чи ви насправду підтримуєте владу? – це вже Віта, відмінниця і розумниця в науках, дівчина з феноменальною пам'яттю, але не стримана, не акуратна ні в зовнішності, ні в судженнях, ні в словах.

Слухала мовчки, переводила пильний погляд з обличчя на обличчя. Говорять, як по-писаному, ніби й не діти... Вони, її учні, такі... То у високому стилі вправляються, то в низькому кривляються – від настрою залежить, напевно... Сьогодні настрої винятковий, а стиль їхньої поведінки? Хотіла для себе чітко зрозуміти, чи щирі, відверті почуття переполюють учнів. Наче щирі, значить, правильно виховуємо – і усміхнулася (дуже недоречно) своїм думкам. Її посмішку зрозуміли по-різному, тому зашуміли, заговорили майже вголос

усі. Вона посерйознішала й піднесла руку, закликаючи до тиші:

– Я, звісно, маю свої переконання, які ніхто не боронить мені висловлювати, і ви вже не раз могли у цьому впевнитися. Поділяю вашу думку про те, що сьогодні важко думати про щось, віддалене від подій у Києві. Але хто нам зараз перечить говорити про те, що нас хвилює? Тим більше, коли це буде абсолютно практико-зорієнтована робота, – сказала і замовкла, щоб зберегти інтригу. (Паузу повинен тримати не тільки актор-майстер, але й учитель, коли він теж майстер. А вона таки була майстром).

Усміхнулася:

– Ви ж не будете заперечувати, що наше мовлення переповнене словами іншомовного походження? Нагадаю: однією з особливостей наукового стилю як раз і є наявність слів іншомовного походження. Масу тому прикладів можете навести з природничих дисциплін, до яких ви у ліцеї маєте найбільший стосунок. Є такі слова й у публіцистичному стилі, що є своєрідним дзеркалом політики, у яку ми нині занурені з головою. Ви наша майбутня інтелектуальна еліта, а раз так, то щоб чітко, правильно, грамотно спілкуватися, вам просто необхідно знати тлумачення і правопис слів іншомовного походження. Дозволю собі повторити аксіоматичну річ: тільки та людина може бути успішною, котра успішна в комунікаціях. Чи не так?

Обвела поглядом пришиклій клас.

Заперечень немає. Приймається? Тоді почнемо з міні-аудіювання. Усього 180 слів. Послухайте уважно текст з точки зору нашої теми уроку.

Демократія, асоціація, делегування повноважень, санкції, Адміністрація Президента, корупція, урядовий портал, агресія, спецпідрозділи, інформантство, фотокореспонденти, пікетувальники, опозиція, деморалізація, протестувальники – слова тяжкі, мов каменюки, що літали над головами відчайдушних людей на Майдані. Учні виконували завдання охоче, обговорювали питання, згадували слова, диктували один одному, а потім класифікували за змістом, за правилами орфографії, за стилістикою.

– Наступне завдання – сенкан. На-

пишіть сенкан про Майдан, використовуючи, звісно, іншомовні слова. Завдання індивідуальне. Хочеться побачити ваше розуміння Майдану.

Кілька хвилин панувала тиша, чути лише чиєсь тривожне зітхання. Хтось у когось щось стиха перепитав – звична робоча атмосфера.

– Написали? Прошу. Павле, читайте.

Юнак спокволу підвівся, ледве випхавши з-за парти своє громіздке тіло, він був чимось схожий на ведмедя грізлі, такий же великий та неповороткий, хоча симпатичний і простодушний, а ще сором'язливий, мов дівчина (класичний, звісно, варіант дівчини, котра сором'язлива).

– Прошу, читайте, – ще раз озвучила прохання.

Павло скривився, понурился, заперечливо помахав головою:

– Можна, ... я не буду читати?

– Чому? Можете сформулювати причину?

– Та...

– Олено Олегівно, він написав, їй-Богу ... я читав ну, його сенкан, але ... типу ... комплексусе, ... ну, та ви ж знаєте. Можна, я прочитаю? – це Денис, повна протилежність Павла, хоча сидять за однією партою – невисокого зросту, худючий і, як в'юн, непосидючий, усе він знає, навіть якщо і не знає... Парадокс?

Павло злегка тусанув Дениса в бік (не оцінив заступництва), той ледь втримався, але таки удержався на ногах. Вона несхвально покивала головою:

– Постарайтесь усе ж обійтися без ну і, типу, домовилися? Тоді читайте, – дозволила.

– Майдан

Багатолюдний, жорстокий.

Навчає, лякає, вбиває,

Виховує у нас незалежність

Школа.

– Цікаві асоціації. Хоча іншомовних слів ви не використали. Чому лякає? І чому все-таки, школа, Денисе?

– Лякає владу, вбиває ворога і навчав, значить, школа, – задоволено прокоментував, щось буркнув до Павла і сів.

– Можна я? – підводиться Віта.

– Читайте.

– Майдан

Суворий, справедливий.

Кипить, застерігає, обороняє.

Делегує нам повноваження влади – Домінанта історії.

– Теж цікаво. Є іншомовні слова, молодець. Я, правда, не зовсім розумію коректність формулювання: делегує нам повноваження влади... Домінанта історії – складно, на мій погляд, але... Як ви, Юрію, вважаєте?

– Думаю, так, це коректне твердження: Майдан дає нам, народу, такі повноваження... які мала б виконувати влада, мала б...

– А можна, я прочитаю? – підвелася тендітна дівчина, руса коса до пояса, і сірі очі на півобличчя.

– Читайте, Олю, слухаємо.

– Майдан

Грізний, безжалний.

Мотивує, попереджає, захищає.

Демонструє світові нашу волелюбність –

Біль.

– Олечко, чому біль? – стривожено запитала. Ця дівчинка зовсім недавно перенесла складну операцію на хребті в одній із клінік Києва. Потроху повертається до нормального життя.

– У мене там брат і ... тато... – майже надривно прохрипіла. – Ми з мамою уже добу з ними зв'язатися не можемо. Можна я вийду і ще раз спробую?

– Звісно, ідіть. – Підійшла до дівчинки, торкнулася плеча. – Усе буде добре, неодмінно буде.

І щоб відволіктися від непотрібних думок, несподівано поцікавилася:

– Як сьогодні Інтернет? – і не даючи можливості опам'ятатися, продовжила: У кого з собою засоби, що можуть допомогти увійти в Інтернет?

– Ну, з вами, Олено Олегівно, не може бути нудно... То ви категорично проти планшетів, мобільників, то у кого є? – пробурчав Тадей за першою партою, – ви вже якось визначіться, мати нам ті техзасоби чи ховати від вас? (Артист! Що йому відповісти?). Ніби й не почула відвертої іронії.

– Цього разу потрібно скористатися... вашими техзасобами... Об'єднайтеся у три групи по п'ять осіб, один буде координатором. Давайте, ви і будете, Тадею. Завдання для груп: зайти в Інтернет на офіційні сайти

новин і знайти там інформацію про останні події на Майдані. Дуже коротко доповісти суть повідомлення. Разом з тим виписати з повідомлення слова іншомовного походження, знайти їх тлумачення у словнику іншомовних слів.

– А можна з вікіпедії? – то знову Тадей, дуже грамотний математик, і фізик, і інформатик. Ожив, коли робота з комп'ютером.

– Звісно, ви скоординуйте роботу, щоб у групах не було неоправданих повторів текстів.

Пролунав дзвінок з півпари, але ніхто з учнів з місця не зрушив, поринули у нетрі Інтернету.

...За десять хвилин вона знову стояла біля учительського столу:

– Продовжуємо роботу. Усе гаразд, Тадею?

Той мовчки, зосереджено кивнув, а вона підійшла до Олі, котра напружено читала текст у планшеті.

– Є уже зв'язок? – торкнулася довірливо плеча.

– Ні. Поки ні, – дівчинка навіть голови не підняла.

– Значить, згодом буде. Ви періодично виходьте і не залишайте спроб. Домовилися?

Учениця ствердно кивнула головою. А ще за якусь мить їх усіх разом охопила зацікавленість тим, що відбувалося у столиці, обговорювали повідомлення, шукали чітких, стилістично правильних іншомовних слів для передачі настрою Майдану і своєї оцінки подій, що відбувалися, класифікували орфограми.

– Прошу записати завдання додому, – зауважила, коли до кінця уроку залишилося хвилин зо три. За вибором: вправа з підручника 107, прошу подивитися, чи усе там ясно. Інше завдання: напишіть своєму ровеснику з-за кордону повідомлення, що для вас є Майдан.

Дзвінок розірвав атмосферу уроку, оцінок не поставила. Іншим разом поставити. Ліцеїсти висипали у фойє. Наступний урок – література.

Урок розпочався вчасно й організовано, (як пишуть усі методичні посібники). За партами тепер уже сиділо 30 ліцеїстів, вирувало пожвавлення. Вона оголосила тему: *Загальна характеристика повісті М.Старицького "Оборона Буші"* ... Ще не-

дописала до кінця, коли знову обізався Назар:

– І чим ви нас знову здивуєте, Олено Олегівно? Невже і на уроках літератури сьогодні будемо говорити про Майдан?

– Це вже, як ви захочете, чи як зможете, – миролюбно погодилася учителька і поновила розмову про тему уроку: У підзаголовку зазначте: літературні проєкції на історію сьогодення. Не будемо порушувати традицій. Зараз напишемо невеличку самостійну роботу на знання тексту повісті. Користуючись текстом повісті, складіть анкету головних героїв твору. Перший варіант – Оріся Завістна, другий варіант – Антон Ко-рецький.

– А Інтернетом скористатись можна? – то Тадей.

Кивнула на знак згоди:

– Можна, але з умовою, що ви не анкету там шукатимете, а зміст твору.

– Ну як можна, як ви могли подумати ... Олено Олегівно? – виправдується Тадей, хоча хтозна, як скористається можливістю його сусід за партою – Андрій, котрий страх як не любить читати твір, він про твір читає.

П'ятнадцять хвилин – час обмежений для тих, хто вперше бачить повість, а для тих, хто читав, – прекрасний орієнтир.

Роботи здані.

– У нас є два варіанти розгляду запропонованого твору: традиційний, де мова піде про історію написання повісті, сюжет, композицію, архітектоніку, систему образів, місце повісті у творчій спадщині автора... А можна розглянути цей же твір, проєктуючи основні його проблеми на сьогодення, на ту історію, яка пишеться сьогодні на Майдані. Що виберемо?

– Для чого ускладнювати собі життя? – повела бровою Еля, вродлива, здібна юнка, але лінкувата непомірно. – Давайте залишемо паспорт твору і не будемо морочити собі голову, правда ж, тим більше, що в компанії усе це є?

– Тобі щоб робити, аби не робити, – відрізала Ліля, котра дуже любила літературу. – Олено Олегівно, давайте спробуємо другий варіант.

– Чому б і ні? – підтримала її Віта.

– Ну, тоді дайте відповідь на питання: з якою метою я дала на самостійній роботі завдання: скласти анкету героїв твору?

Учні сперечалися, висловлювали протилежні, інколи просто фантастичні версії, але чіткої відповіді так і не пролунало, тоді вона продовжила думку:

– Тільки той твір геніальний, котрий виходить за часові авторські рамки. У повісті йдеться про епоху Богдана Хмельницького, написаний твір на початку XX століття, а життєписи героїв твору мають багато спільного з нами. Та й проблеми, підняті у творі, актуальні і для того часу, і для нас сьогодні. Назвіть, що у нас з тими далекими у часі героями спільне, означте й спільні проблеми й обґрунтуйте їх значення у 17, початку 20 століттях і сьогодні. Допомагайте, Юрію, тут без ваших знань історії України нам не обійтись.

Вона із задоволенням слухала Романа і Віту, Дениса і Лілю, Олю і Тадею, Юрія і Богдана, котрий завше відмовчувався, навіть у Павла виникло бажання говорити, навіть Назар з Елею обстоювали свою точку зору про патріотизм справжній, і про придуманий, надуманий, диванний. (Про себе із задоволенням відзначила, що за урок чоловік двадцять були активними учасниками дискусії). Але найбільше її, як учительку, радувало те, що її учні усвідомлюють себе українцями, осмислюють свої витоки, позиціонують своє майбутнє з майбутнім України. І тепер вона точно знає, що уже за два дні буде відстоювати на Майдані, які цінності буде там захищати, щоб мати право зайти до класу, де плекається гідна інтелектуальна еліта уже не сьогоднішньої – прийдешньої України (але про це вона скаже своїм учням не сьогодні, згодом, коли повернеться з Майдану)...

Урок добігав кінця, коли пролунав телефонний дзвінок, і всі голови повернулися до Олі, адже залишити ввімкненим телефон учителька дозволила тільки їй. Дівчина хутко схопилася з місця і, високо підіймаючи телефон над головою, сяючи безмежною радістю, дзвінку вигукнула:

– Тато! Телефоную тато, можна відповідати?